

СТАТТІ СЕРЕДНЬОВІЧНА ФІЛОСОФІЯ

Роланд Піч

МАЙСТЕР ЕКГАРТ: ОСНОВНІ РИСИ ЙОГО МІСТИКИ Й МЕТАФІЗИКИ

Щоби зрозуміти містику і метафізику Майстра Екгарта¹, спочатку потрібно в загальних рисах коротко пояснити значення слів «містичний» і «містика». Етимологічно прикметник *містичний* (*μυστικός* – *таємничий, прихований*) походить від дієслова *μύω*, що означає *закриваю очі*. Справжнє, відпочаткове і загальноприйняте значення містики розкривається з огляду на те, що розуміли під нею грецькі Отці церкви та їхні духовні послідовники, а саме безпосередню участь, пізнання і споглядання божественних містерій. Таке божественне споглядання підноситься над поняттєвим мисленням і закорінене в божественній самості. При цьому засадничо можна окреслити відмінність між містикою божественного пізнання і містикою божественної любові. Та істинне божественне пізнання завжди включає в себе божественну любов. Майстер Екгарт належить до тих містиків, для яких пріоритетною є містика божественного пізнання.

1. Вступ

Майстер Екгарт вчить, що людина у своїй внутрішній сутності, у підґрунті своєї душі [Див.: Waldschütz 1989] й у глибинах свого серця завжди перебуває в нерозривному зв'язку з божественною дійсністю й істиною. Але внаслідок того, що людина, унаслідок свого Я-сутнісного свавілля, відокремлюється від цієї відпочаткової єдності та спрямовується назовні, звертається до множинності, вона втрачає рівність із божественною дійсністю, натомість стає їй нерівною. Цю нерівність людина неспроможна подолати лише набуттям стану відчуженості й усамітненості. Відчуженість і всамітненість означають те, що людина мусить звільнитися і відокремитися від своєї власної волі, тобто від себе самої, від будь-якої живої істоти і будь-яких речей, справ і обставин. Через таке радикальне звільнення і відокремлення вона знаходить у собі сили повернутися до рівності та єдності з божественною дійсністю, назад до сутнісних основ своєї душі. І ця божественна дійсність у підґрунті людської душі є саме тією найвищою рівня самітністю, з якою людина знову стає єдиною. Відпущення людиною себе самої, її вивільнення від себе самої, від усіх живих істот і всіх житте-

© Р. Піч, 2021

¹ Цим темам присвячено чималу літературу, у тому числі й новітню. Див., зокрема: [Beccarisi 2012], [Hackett 2013], [Jung 2010], [Kern 2020], [Largier 1984], [Ruh 2018], [Witte 2016].

вих обставин має на меті позбутися всіх сторонніх образів, тобто сприйняттяв, уявлень, пізнань, задумів і цілей. Вона має цілком звільнитися від усіх цих образів, щоб існувати так, «як вона існувала тоді, коли її ще не було» (wie er war, da er noch nicht war [als er was, dō er niht enwas]) [Meister Eckhart 1958: DW I, 434 - 25]². Цим Майстер Екхарт вказує на закорінення людини у відпочатковому бутті самої божественної дійсності, яка є якимсь ніщо в сенсі якогось надбуття, що підноситься і виходить поза межі всякого буття. «Та коли всі образи в душі зникають і вона споглядає лише єдине, тоді чисте буття душі, страждаючи, зазнаючи впливу, перебуваючи в спокої в самому собі, віднаходить чисте, вільне від форм буття божественної єдності, що є надбуттєвим буттям»³ або якимсь ніщо. Але всамітненість як становлення позбавлення і буття-позбавлення від усіляких образів водночас означає духовний шлях як повернення до єдності зі самим божественним першопочатком. Цю єдність із надбуттєвим буттям або з ніщо як порожнечою, відсутністю всіляких сторонніх образів, людина переживає у найглибшій основі своєї душі, яка насправді є безгрунтовною основою.

2. Основа душі й божественна основа

Майстер Екхарт описує основу, фундамент, душі [див.: Reiter 1993] як найглибшу та найвищу сутність, ядро, серцевину людської душі, яку він також визначає як гаранта душі, духовну енергію або духовне світло, як щось таке, що «не має ніякої назви, позбавлене всіляких форм, цілком незалежне й вільне»⁴, подібно до того, як божественна дійсність перебуває у самій собі вільно й незалежно. Це щось є «дуже таємним і сокровеним» (gar heimliches und verborgens) [ibid.: DW I, 457 - 123], «усаїтненим, очищеним і відокремленим від усього створеного» (abegescheiden und abegeloestet von allen creatūren) [ibid.: DW III, 528 - 130], а також «наскрізь духовним» (ganz und gar geistig; zemāle geistlich) [ibid.: DW I, 435 - 32].

Основа душі перебуває поза будь-яким часом і простором і «нічого не знає ні про вчора, ні про позавчора, ні про завтра, ані про післязавтра, бо у вічності немає жодного вчора й завтра, позаяк є радше тільки наявне тепер; що було за тисячу років перед тим і що настане через тисячу років потому, те є тут, тепер і точно так само як і те, що є по той бік моря»⁵. А оскільки основа душі здатна досягнути все це в одному

² Перша нумерація сторінок стосується перекладу сучасною німецькою мовою, друга позначає сторінки оригінального середньовісньонімецького тексту. При посиланнях на видання німецьких і латинських праць Екхарта надалі замість імені автора наводитиметься скорочення ME.

³ „Wenn aber alle Bilder der Seele abgeschieden werden und sie nur noch das Eine schaut, dann findet das reine Sein der Seele erleidend <passiv> in sich selbst ruhend das reine, formenfreie Sein göttlicher Einheit, das ein überseiendes Sein ist (Swenne aber alle bilde der selen abegescheiden werden vnd <si> allein schowet das einig ein, so vindet das bloze wesen der selen das bloze formlose wesen gotlicher einkeit, de do ist ein vberwesende wesen“ [ME 1958: DW III, 584 - 437 f]. Див. також: [Vanini 2020].

⁴ „von allen Namen frei und aller Formen bloß, ganz ledig und frei (von allen namen vrī und von allen formen blōz, ledic und vrī zemāle)“ [ME 1958: DW I, 437 - 40].

⁵ „weiß nichts vom Gestern noch vom Vorgestern, vom Morgen noch vom Übermorgen, denn in der Ewigkeit gibt es kein Gestern und Morgen, da gibt es <vielmehr nur> ein gegenwärtiges Nun; was vor tausend Jahren war und was nach tausend Jahren kommen wird, das ist da gegenwärtig und <ebenso> das, was jenseits des Meeres ist (Si einweiz von gester noch êgester, von morne noch von übermorne, wan ez ist in der êwicheit weder gester noch morne, dā ist ein gegenwertigez nū; daz vor tūsent jāren was und daz über tūsent jār komen sol, daz ist dā gegenwertic, und daz jenseit mers ist“ [ME 1958: DW I, 473 - 182 f].

наявному тепер, вона є також чистим знанням, світлом і умом у самій собі. Світло й ум Майстром Екгартом зрівнюються між собою.

Світло, що водночас є і умом, є «нествореним і не створюваним» (*ungeschaffen und ungeschepfelich*) [ibid.: DW II, 713 - 418]; воно є винятково чистим, прозорим світлом, яке перебуває у самому собі й завжди освітлює. Воно – незмірне, безмежне й «так далеко поширюється, що виходить поза межі простору: воно є ширшим від простору» (*sô wît, daz ez der wîte entwahset; ez ist wîter dan diu wîte*) [ibid.: DW II, 551- 261]. Це світло або цей *intellectus purus* (*reine Vernunft*) прагне засадничо знати, звідки походить чисте божественне буття, що є навіть не якимсь буттям, а радше певним чистим надбуттям; «воно прагне сяяти на простому ґрунті, у спокійній незворушній пустелі» (*ez will in den einvaltigen grunt, in die stillen wüeste*) [ibid.: DW II, 713 - 420], де більше немає жодної відмінності. У цьому «глибинному внутрішньому світі, де ніхто не є у себе вдома», *intellectus purus*, або світло, «є ще більшою мірою внутрішнім, ніж воно є саме по собі; адже ця основа є якоюсь простою, наївною безмовністю» (*inniger, dan ez in im selben sî; wand irre grunt ist ein einvaltic stille*) [ibid.: DW II, 713 - 421] і чимсь одним, однаковим, без способу виявлення і самобутності, характерної особливості (*einvaltic ein, âne alle wîse und eigenschaft*) [ibid.: DW I, 437- 43 f].

Це одне й те саме, однакове, у собі самому є нерухомим, проте водночас «цією нерухомістю приводяться до руху всі речі» (*von dirre unbewegelicheit werdent beweget alliu dinc*) [ibid.: DW II, 713 - 421], і від неї ведуть свій початок усі живі істоти і речі. Це підґрунтя душі у своїй глибинній сутності є водночас божественною основою або, за висловом Майстра Екгарта, «божественна першооснова й підґрунтя душі є однією єдиною основою» (*in dem grund der sele, da gottes grund und der sele grund ain grund ist*) [ibid.: DW I, 490 - 253]. У цьому контексті під Богом Екгарт розуміє не особистого Бога, а радше надособистісну божественність. Відповідно до цього, божественна основа є основою, засадничим підґрунтям, потоком і першоджерелом божественності⁶. Це підґрунтя або «безодня своєї божественності» (*abgrunt sîner gotheit*) [ibid.: DW I, 476 - 194], що є водночас «повнотою всякої чистоти та прозорості» (*ein vüllede aller lûterkeit*) [ibid.: DW I, 389 - 217], називається Екгартом також Отцем, який є «началом божественності, адже він осягає самого себе в собі самому» (*ain begin der gothait, wan er begriffet sich selber in im selber*) [ibid.: DW I, 490 - 252]. Водночас Отець є «внутрішньоприсутнім кінцем божественності, що залишається всередині неї... у ньому чистий, цілковитий спокій є і якимсь упокоєнням усього того, чого будь-коли набувало буття. Початок існує заради останнього кінця, бо в остаточному кінці все набуває спокою»⁷.

Різноманітні споглядання цієї безначальної божественної дійсності та її одвічних оприявнень Майстер Екгарт блискуче систематизує у своєму метафізичному витлумаченні книги Вихід III, 14: «Повторення: “Я той, хто є” засвідчує чистоту підтвердження при виключенні будь-якого заперечення від Бога. Знову ж таки, певний вид

⁶ [Meister Eckhart 1963: 273]. Далі при посиланнях на це видання наводиться прізвище упорядника: Quint.

⁷ „ein innebleibendes Ende der Gottheit..., in dem eine lautere Ruhe ist und ein Rasten alles dessen, was je Sein gewann. Der Beginn ist um des letzten Endes willen, denn in dem letzten Ende ruht alles (ain ende ist der gothait inne belibend ... da ain lûter ruw ist vnd ain rasten alles des, das wesen ie gewan. Das begin ist durch des endes willen, wan in dem lesten end ruwet alles das)” [ME 1958: DW I, 490 - 252].

повернення буття до себе й на самого себе, а також залякання або набуття встановлення в собі, а далі наче підняття, закипання або самопородження – (буття є) таким, що в собі вирує, є в собі плинним і на себе ллється й кипить світлом, яке у світлі осяюється новим світлом, яке повністю проникає себе самого, яке зусібіч цілком і знову, повертаючись, тече саме на себе і сяє, за висловом мудреця, “єдність народжує – або породила – єдність, і на саму себе вона відображала, спрямовувала, свою любов або свою палаючу енергію”. Тому це означає: “У ньому було життя” (Йоан: I, 4), тобто життя означає певний спосіб, вид перетікання через край, унаслідок чого щось у собі самому розбухає і спочатку себе цілком і повністю в собі самому заливає, просякаючи, проймаючи собою кожную частинку, перш ніж воно розлілється і переллється через край. Звідси настає те, що витікання, виникнення осіб і іпостасей у божественності становить основу для творення і йому передує. Тому й так (говориться): “Споконвіку було слово” і лише потому: “Ним постало все” (Йоан: I, 3)⁸ [ME 1992: LW II, 21 f]. У цьому вируванні, кипінні й переливанні через край первісної божественної дійсності наче в якомусь вічному обертанні по колу в собі й до себе самої одвічно відбувається народження Бога.

3. Божественне народження і прорив

Основа божественного народження⁹ перебуває по той бік будь-якого іпостасного буття Бога в якомусь підґрунті Бога й душі. Божественне народження є виявленням, вираженням, вічної, сповненої життя єдності божественної та душевної основ. Цю єдність Майстер Екгарт пояснює з допомогою християнського вчення про троїстість Бога, до того ж він значною мірою переходить усі догматичні обмеження. Народження Бога відбувається в божественно-душевній основі. Цю відпочаткову основу Майстер Екгарт визначив також як першопричину та, спираючись на власні переживання, описав її в дивовижний, вражаючий спосіб: «Коли я ще перебував у стані своєї першопричини, тут я не мав жодного Бога й тут я був першопричиною моєї самоті; тоді я нічого не хотів і нічого не прагнув, адже я був вільним, порожнім буттям і якимсь розпізнавачем моєї самоті в насолоді істиною. Тоді хотів себе самого і нічого крім цього; те, що я хотів, було я, і що було я, те я хотів, і тут я перебував, будучи вільним від Бога й усіх речей»¹⁰.

⁸ „Quod repetitio, quod bis ait: sum qui sum, puritatem affirmationis excluso omni negativo ab ipso deo indicat; rursus ipsius esse quandam in se ipsum et super se ipsum reflectivam conversionem et in se ipso mansionem sive fixationem; adhuc autem quandam bullitionem sive parturitionem sui – in se fervens et in se ipso et in se ipsum liquescens et bulliens, lux in luce et in lucem se toto se totum penetrans, et se toto super se totum conversum et reflexum undique, secundum illud sapientis: ‘monas monadem gignit – vel genuit – et in se ipsum reflexit amorem – sive ardorem’. Propter hoc Ioh. I dicitur: ‚in ipso vita erat’. Vita enim quandam dicit exsertionem, qua res in se ipsa intumescens se profundit primo in se toto, quodlibet sui in quodlibet sui, antequam effundat et bulliat extra. Hinc est quod emanatio personarum in divinis ratio est et praevia creationis. Sic enim Ioh. I: ‚in principio erat verbum’; et post demum: ‚omnia per ipsum facta sunt’”.

⁹ Див.: [Guerozoli 2006], [Ueda 2018], [Wolz-Gottwald 2016].

¹⁰ „Als ich <noch> in meiner ersten Ursache stand, da hatte ich keinen Gott, und da war ich Ursache meiner selbst; da wollte ich nichts und begehrte ich nichts, denn ich war ein lediges Sein und ein Erkennen meiner selbst im Genuß der Wahrheit. Da wollte ich mich selbst und wollte nichts sonst; was ich wollte, das war ich, und was ich war, das wollte ich, und hier stand ich Gottes und aller Dinge ledig (Dô ich stuont in mîner êrsten sache, dô enhâte ich keinen got, und dô was ich sache mîn selbes; dô enwolte ich niht, noch enbegerte ich niht, wan ich was ein ledic sîn und ein bekennen mîn selbes nâch gebrûchlicher wârheit. Dô

Із цієї першопричини або виходячи з цієї «своєї основи, зі своєї сутності й зі свого <надбуттєвого> буття, Отець спонукається до народжування»¹¹ і це народжування або це народження «здійснюється Отцем у підґрунті й у внутрішній глибинній сутності душі» [Quint 1963: 426]. Цю основу, підґрунтя, Майстер Екгарт визначив також як певну енергію в душі або духовну силу: «у цій енергії Бог цілком так само зеленіє і квітне у вслякій радості й у вслякій шані, як він існує в самому собі»¹², і «в цій самій енергії Отець народжує свого єдинородного Сина воістину так само, як у собі самому, оскільки він справді живе в цій енергії, і Дух народжує разом з Отцем того самого єдинородного Сина й себе самого як того самого Сина і є тим самим Сином у цьому світлі і є істиною»¹³І далі: «Вічний Отець народжує свого вічного Сина в цій енергії безперервно» (ewige vater gebirt sinen ewigen sun in dirre kraft ane underlez) [ME 1958: DW I, 436 - 32].

Після цього Майстер Екгарт робить ще один крок далі, коли стверджує: «Він (Бог) народжує мене як свого сина та як такого ж самого сина. Я скажу навіть більше: Він народжує мене не лише як свого сина; він народжує мене як себе й себе як мене... Усе, що творить Бог, є одним і тим же. Тому він народжує мене як свого сина без різниці»¹⁴. Це народжування сина, яке має стосунок до всіх людей і яке одвічно відбувається без винятку в усіх людях, є водночас виявом Божої любові, що є самим Богом. Бог «любить нас тією самою і однаковою любов'ю, якою він любить себе самого, свого співвічного Сина і Святого Духа» (qui eodem et pari amore, quo se ipsum, filium suum coaeternum et spiritum sanctum diligit sive amat, nos amat) [ME 1992: LW IV, 53].

Для Майстра Екгарта ця божественна любов є чудом, що він його постійно знову й знову прославляє і звеличує. «Зверни увагу на цей вислів: “Бог любить”. Яке чудо! Що таке любов Бога? Його природа і його буття: це і є його любов. Хто позбавив Бога того, що він нас любить, той забрав у нього його буття і його божественність, бо його буття пов'язане з тим, що він мене любить. І в цей спосіб сходить Святий Дух. Бігме! Яке ж це чудо! Бог любить мене всією своєю природою, сутністю – яка саме з

wollte ich mich selben und enwolte kein ander dinc; daz ich wollte, daz waz ich, und daz ich was, daz wollte ich, und hie stuont ich ledic gotes und aller dinge)” [ME 1958: DW II, 728 - 492].

¹¹ „seinem Grund, aus seiner Wesenheit und aus seinem <überseienden> Sein wird der Vater angetrieben zu gebären (sīnem grunde und von sīner wesunge und von sīnem wesen wirt der vater bewegt zu geberne)” [ME 1958: DW II, 686 - 263].

¹² „In dieser Kraft ist Gott ganz so grünend und blühend in aller der Freude und aller der Ehre, wie er in sich selbst ist (In dirre kraft ist got alzemāle grünende und blüejende in aller der êre, daz er in im selber ist)” [ME 1958: DW I, 435 - 32].

¹³ „in dieser selben Kraft gebiert der Vater seinen eingeborenen Sohn so wahrhaft wie in sich selbst, denn er lebt wirklich in dieser Kraft, und der Geist gebiert mit dem Vater denselben eingeborenen Sohn und sich selbst als denselben Sohn und ist derselbe Sohn in diesem Lichte und ist die Wahrheit (in dirre selber kraft ist der vater geberende sīnen eingeborenen sun als gewaerliche als in im selber, wan er waerliche lebet in dirre kraft, und der geist gebirt mit dem vater den selben eingebornen sun und sich selber den selben sun und ist derselbe sun in disem lichte und ist diu wārheit» [ME 1958: DW I, 437 - 41].

¹⁴ „Er (Gott) gebiert mich als seinen Sohn und als denselben Sohn. Ich sage noch mehr: Er gebiert mich nicht allein als seinen Sohn; er gebiert mich als sich und sich als mich... Alles, was Gott wirkt, das ist Eins. Darum gebiert er mich als seinen Sohn ohne Unterschied (er gebirt mich sīnen sun und den selben sun. Ich spriche mēr: er gebirt mich niht aleine sīnen sun, mēr: er gebirt mich sich und sich mich ... Allez, waz got wūrket, daz ist ein; dar umbe gebirt er mich sīnen sun āne allen underscheit)” [ME 1958: DW I, 454 - 109 f].

цим пов'язана – тому любить мене Бог настільки сильно, наскільки від цього залежало б його становлення і його буття. У Бога є лише одна любов: якраз саме цією любов'ю, якою Отець любить свого єдиного Сина, він любить і мене»¹⁵.

Божественне народжування і любов як вічне творення єдності є, отже, одним-єдиним особливим процесом або подією у бого-душевної основі або в енергії, що сповнює людей незбагненно великою радістю. «Якби людина мала у своєму володінні ціле королівство або всі земні блага й віддала б їх винятково Христа заради і стала б найбільшньою людиною з тих, що десь живе у світі, і послав би їй тоді Бог так багато страждань, скільки Він давав коли-небудь одній людині й терпіла б вона все це аж до самої своєї смерті, і за це Бог дозволив би їй один раз лише одним поглядом зазирнути у те, як Він перебуває у цій енергії, то вона сповнилася б такою великою радістю, що всіх цих досі пережитих страждань, бідувань і злиднів було б ще замало. У кожному разі, навіть якби Бог після цього ніколи не дав би їй царства небесного, вона мала б, усе ж, прийняти надто велику відплату за все, що їй коли-небудь довелося пережити»¹⁶.

І далі Екгарт каже: «Якби <людський> дух завжди перебував у єдності з цією енергією, людина могла б не старіти; адже *тєнер*, у якому Бог створив першу людину, і *тєнер*, в якому зникне остання людина, а також *тєнер*, в якому я говорю, є однаковим у Богові та є не чим іншим, як одним теперішнім моментом. *Тєнер* передбачає, що ця людина живе в одному світлі з Богом; тому для неї не існує ні страждання, ні часової послідовності, а лиш одна постійна, незмінна вічність. Цій людині воістину не притаманне будь-яке здивування, і всі речі сутнісно в ній містяться. Тому вона не сприймає нічого нового про речі майбутні, ні про якусь випадковість, адже

¹⁵ „Merkt auf dies Wort: ‚Gott liebt‘. Welch Wunder! Was ist Gottes Liebe? Seine Natur und sein Sein: das ist seine Liebe. Wer Gott dessen beraubte, daß er uns liebt, der raubte ihm sein Sein und seine Gottheit, denn sein Sein hängt daran, dass er mich liebt. Und in dieser Weise geht der Heilige Geist aus. Bei Gott! Was für ein Wunder ist dies! Liebt mich Gott mit seiner ganzen Natur – die nämlich hängt daran -, so liebt mich Gott recht so, als hänge sein Werden und sein Sein daran. Gott hat nur eine Liebe: mit eben dieser selben Liebe, mit der der Vater seinen eingeborenen Sohn liebt, mit der liebt er mich. (Merket diz wort: ‚got minnet‘. Ein wunder! Waz ist gotes minne? Sîn natûre und sîn wesen: daz ist sîn minne. Der gote daz benaeme, daz er uns minnet, der benaeme im sîn wesen und sîne gotheit, wan sîn wesen swebet dar ane, daz er mich minnet. Und in dirre wîse sô gât ûz der heilige geist. Got segen! Waz wonders ist diz! Minnet mich got mit aller sîner natûre – wan diu hanget hie ane -, sô minnet mich got rehte, als sîn geworden und sîn wesen dar ane hange. Got enhât niht wan eine minne: mit der selben minne, dâ der vater sînen eingebornen sun mite minnet, dâ mite minnet er mich)“ [ME 1958: DW II, 690 - 287].

¹⁶ „Besäße ein Mensch ein ganzes Königreich oder alles Gut der Erde und gäbe das lauterlich um Gottes willen hin und würde der ärmsten Menschen einer, der irgendwo auf Erden lebt, und gäbe ihm dann Gott so viel zu leiden, wie er je einem Menschen gab, und litte er alles dies bis an seinen Tod, und ließe ihn dann Gott einmal nur mit einem Blick schauen, wie er in dieser Kraft ist: - seine Freude würde so groß, daß es an allem diesem Leiden und an dieser Armut immer noch zu wenig gewesen wäre. Ja, selbst wenn Gott ihm nachher nimmermehr das Himmelreich gäbe, er hätte dennoch allzu großen Lohn empfangen für alles, was er je erlitt (Haete ein mensche ein ganzez künicrîche oder allez daz guot von ertrîche und lieze daz lûterlîche durch got und würde der ermesten menschen eier, der ûf ertrîche iener lebet, und gaebe im denne got alsô vil ze lîdenne, als er ie menschen gegap, und lite er allez diz unz an sînen tût und gaebe im dene got einen blik ze einem mâle ze schouwenne, wie er in dirre kraft ist: sîn vrôude würde alsô grôz, daz alles diss lîdens und armüetes waere nochdenne ze kleine. Jâ, engaebe im joch got her nâch niemer mê himelrîches, er haete nochdenne alze grôzen lôn empfangen umbe allez, daz er ie geleit; wan got in dirre kraft als in dem êwigen nû)“ [ME 1958: DW I, 436 - 32 ff].

вона проживає в одному теперішньому моменті, завжди нова, безнастанно. Така божественна велич є в цій енергії»¹⁷. У ній панують «така велика радість і таке безмежне блаженство, що це ніхто не в стані висловити або виявити» (alsô grôziu vrôude und alsô grôziu, unmaezigiu wunne, daz nieman vollen dar abe gesprechen noch geoffenbâren kann) [ME 1958: DW I, 436 - 36].

Ці незрівнянні радість і щастя перевершують усі природні людські радості, бо виходять за межі «всього створіння і часовості, і загалом усього буття» (alle geschaffenheit und alle zîtlichkeit und allez wesen) [ibid.: DW II, 696 - 309]. Це богонародження, разом із усією його радістю і блаженством, відбувається в людині безвідносно до того, хоче вона цього чи ні. Той факт, що багато людей у своїй внутрішній глибинній сутності про це народження нічого не знають і ніяк його не відчують, Екгарт пояснює тим, що воно обліплюється, вкривається різним брудом через людські мови, а це означає, що ці люди перебувають у полоні зовнішнього [пор.: ibid.: DW I, 520 - 387]. Вони повинні очиститися і звільнитися від бруду зовнішнього та спрямуватися всередину, до божественної і душевної основи, щоб через це внутрішнє звернення до прориву крізь зовнішню оболонку дістатися до найглибшого божественного народження, яке в усіх людях приховано, незмінно й одвічно випромінює.

Сам прорив відбувається як якийсь удар блискавки. Енергія і дух має «пробити всяку множинність і <тоді> він пробивається Богом; але так само як він пробиває мене, я, у свою чергу, пробиваю його. Бог скеровує цей дух у пустелю й до єдності своєї самоті, де він є чистим одним і <до того ж тільки> міститься й вирує в собі самому. У цього духа <більше> не існує жодного чому; але якщо б він повинен був мати якусь чому, то він також мусив би мати єдність її [самоті] чому. Цей дух перебуває в єдності та свободі»¹⁸. Але в прориві, «де я перебуваю звільненим від своєї власної й Божої волі, а також від усіх його справ і від самого Бога, бо я є понад усім

¹⁷ „Wäre der Geist <des Menschen> allzeit mit Gott in dieser Kraft vereint, der Mensch könnte nicht altern; denn das Nun, darin Gott den ersten Menschen schuf, und das Nun, darin der letzte Mensch vergehen wird, und das Nun darin ich spreche, die sind gleich in Gott und sind nichts als ein Nun. Nun seht, dieser Mensch wohnt in einem Lichte mit Gott; darum ist ihm weder Leiden noch Zeitfolge, sondern eine gleichbleibende Ewigkeit. Diesem Menschen ist in Wahrheit alles Verwundern abgenommen, und alle Dinge stehen wesenhaft in ihm. Darum empfängt er nichts Neues von künftigen Dingen noch von irgendeinem ‚Zufall‘, denn er wohnt in einem Nun, allzeit neu, ohne Unterlaß. Solche göttliche Hoheit ist in dieser Kraft (Waere der geist alle zît mit gote in dirre kraft, der mensche enmôhte niht altern; wan daz nû, dâ got den êrsten menschen inne machete, und daz nû, dâ der leste mensche inne sol vergân, und daz nû, dâ ich inne spriche, diu sint glîch in gote und enist niht dan ein nû. Nû sehet, dirre mensche wonet in einem liehte mit gote; dar umbe enist in im noch lîden noch volgen sunder ein glîchiu êwicheit. Disem menschen ist in der wârheit wunder abe genomen, und alliu dinc stânt weselîche in im. Dar umbe enpfæhet er niht niuwes von künftigen dingen noch von keinem zuovalle, wan er wonet in einem nû alle zît niuwe âne underlâz. Alsofîchiu göfîchiu hêrschaft ist in dirre kraft)“ [ME 1958: DW I, 436 - 34 f].

¹⁸ „alle Vielheit durchbrechen, und er wird <dann> von Gott durchbrochen; ebenso aber, wie er mich durchbricht, so wiederum durchbreche ich ihn. Gott leitet diesen Geist in die Wüste und in die Einheit seiner selbst, wo er ein lauterer Eines ist und <nur noch> in sich selbst quillt. Dieser Geist hat kein Warum <mehr>; sollte er aber irgendein Warum haben, so müsste <auch> die Einheit ihr Warum haben. Dieser Geist steht in Einheit und Freiheit (alle menige durchbrechen, und er wirt von gote durchbrochen; und alsô, al er mich durchbrichet, alsô durchbriche ich in wider. Got leitet disen geist in die wüstunge und in die einicheit sîn selbes, dâ er ein lûter ein ist und in im selben quellende ist. Dirre geist hat kein warumbe, und sôlte er dehein warumbe haben, sô müeste diu einichet ir warumbe haben. Dirre geist stât in einicheit und in vrîheit)“ [ME 1958: DW II, 652 - 76 f].

створеним і не є ані ‘Богом’, ані творінням, а радше тим, чим я був і чим я залишатимусь тепер і завжди. Тут я відчуваю якесь піднесення, що має піднести мене над ангелами. У цьому піднесенні я відчуваю таке величезне багатство, що Бог не може бути для мене достатнім з усім тим, що він як ‘Бог’ є, і з усіма його божественними справами, адже мені в цьому прориві випало на долю те, що я і Бог стали одним. Тут я є тим, чим я був, і тут я стаю ані меншим, ані більшим, бо тут я є нерухомою першопричиною, яка приводить до руху всі речі»¹⁹.

Коли Майстер Екгарт закликає своїх учнів терпляче очікувати на цей прорив божественного народження в глибині свого власного серця, то під очікуванням у власному сенсі слова він розуміє безупинний й наполегливий шлях людини до її самозречення, відчуженості й досконалої всамітненості, де вона у своїй прихованій потаємній найглибшій основі завжди є одним і тим самим із божественною дійсністю. Цю найглибшу просту, наївну основу Майстер Екгарт визначає також як «незворушну безмовну пустелю» (stillen wüeste) [ibid.: DW II, 713 - 420] або «неосяжне море» (ungrüntlich mer) [ibid.: DW I, 457 - 121].

4. Відчуженість, усамітненість²⁰ і єдність із усім створінням і речами

Але людина, для того, щоб мати змогу знову повернутися до цієї безмовної пустелі, у неосяжне море або у свою першопричину, мусить усунути всі перешкоди, що їй заважають на цьому шляху. Найбільшою перешкодою є її власна воля, впертість. Відпустити власну волю означає відпустити себе самого, звільнитися від себе самого, світу й усіх речей, зрештою, звільнитися від Бога заради Бога. Майстер Екгарт пояснює відпущення або відчуженість, коли у своїй «Розмові про навчання» говорить насамперед про людей, які себе самих ще не відпустили, не зреклися. Такі невідпущені, не розкріпачені люди кажуть і думають: «Ах Господи! Та ж я так само хотів би полинати до Бога й набути такого ж молитовного стану й миру з Богом, як інші люди, я хотів би, щоб і зі мною сталося так само, щоб і я був так само убогим і злиденим. За мною ніколи немає правди, де б я не був – тут чи там, робив би щось так чи інакше. Мені треба жити на чужині чи стати пустельником або ж оселитися в монастирі»²¹.

¹⁹ „wo ich ledig stehe meines eigenen Willens und des Willens Gottes und aller seiner Werke und Gottes selber, da bin ich über allen Kreaturen und bin weder ‚Gott‘ noch Kreatur, bin vielmehr was ich war und was ich bleiben werde jetzt und immerfort. Da empfangen ich einen Aufschwung, der mich bringen soll über die Engel. In diesem Aufschwung empfangen ich so großen Reichtum, dass Gott mir nicht genug sein kann mit allem dem, was er als ‚Gott‘ ist, und mit allen seinen göttlichen Werken; denn mir wird in diesem Durchbrechen zuteil, dass ich und Gott eins sind. Da bin ich, was ich war, und da nehme ich weder ab noch zu, denn ich bin da eine unbewegliche Ursache, die alle Dinge bewegt (dā ich ledig stān mīn selbes willen und des willens gotes und aller sīner werke und gotes selben, sō bin ich ob allen crēatūren und enbin weder got noch crēatūre, mēr: ich bin, daz ich was und daz ich bliben sol nū und iermēr. Dā enpfāhe ich einen īndruk, der mich bringen sol über alle engel. In disem īndruke enpfāhe ich sōgetāne rīcheit, daz mir niht genuoc enmac gesīn got nāch allem dem, daz er ‚got‘ ist, und nāch allen sīnen götflīchen werken. Dā bin ich, daz ich was, und dā nime ich weder abe noch zuo, wan ich bin dā ein unbewegelīchiu sache, diu alliu dinc beweget)“ [ME 1958: DW II, 730 - 504 f].

²⁰ Див.: [Keiling 2019], [Panzig 2005], [Ender 2008].

²¹ „Ach, ja, Herr, ich möchte gern, daß ich auch so gut zu Gott stünde und daß ich ebensoviel Andacht hätte und Frieden mit Gott, wie andere Leute haben, und ich möchte, mir ginge es ebenso oder ich wäre ebenso arm, oder: Mit mir wird’s niemals recht, wenn ich nicht da oder dort bin und so oder so

У такого роду мисленні й висловлюваннях Майстер Екгарт не бачить нічого іншого, окрім вияву егоцентричної Я-сутності й упертості власної волі. «Насправді в них повсюдно концентрується твоє Я, інакше кажучи, абсолютно нічого. Це є власна воля, вияв власної волі й упертості, навіть якщо ти справді цього не знаєш і воно тобі не так виглядає, не таким здається. У тобі ніколи не з'являється розлад, сум'яття, що не виникає з власної волі, безвідносно до того, усвідомлюється це в даний момент, чи ні. Цього, про що ми тут думаємо, людина повинна уникати й шукати іншого, до прикладу, ці місця, ці люди, цей спосіб [діяти] або цей натовп чи це заняття – не провина способу [діяти] чи речей у тому, що вони тобі заважають: радше ти сам перебуваєш у речах, що стоять тобі на заваді, бо спотвореним є твоє до речей ставлення»²².

Зважаючи на таку надійну оборону й тримання під вартою Я-сутності й самоуправства вільної волі Майстер Екгарт наполегливо вимагає: «Тому насамперед починай із себе самого й відпусти себе! Насправді попервах ти не втечеш від себе самого; в яке б інше місце ти не намагався втекти, там ти натраплятимеш на перешкоди й негаразди, як це повсюдно відбувається. Люди, які шукають умиротворення тут, у зовнішніх речах чи то в місцях або способах [діяти], у людях або праці, на чужині або в злиденності чи приниженні – хай би яким разливим чи якимось ще це було, а проте це все є ніщо й не приносить жодного умиротворення. Ті, хто шукає таким чином, шукає зовсім неправильно. І що далі вони ходять манівцями, то менше вони знаходять те, чого шукають. Вони рухаються, як той, що заблукав у дорозі, і що далі він іде, то більше збивається зі шляху. То що ж йому тоді робити? Спочатку він має відпустити себе самого, звільнитися від себе, і тоді він стає позбавленим, відпущеним, звільненим від усього. Воістину якщо людина залишить королівство чи навіть цілий світ, але збереже саму себе, вона нічого не відпустить, ні від чого не звільниться. Коли ж вона звільняється від самої себе, то стає вільною, позбавленою всього, чим вона на той час володіла, чи то багатства, чи почесні, чи того, що в неї завжди було»²³.

tue, ich muß in der Fremde leben oder in einer Klausur oder in einem Kloster. (Die Menschen sprechen: ‚eyâ, herre, ich wölt gerne, daz mir alsô wol mit gote waere und alsô vil andâht haete und vride mit gote, als ander liute hânt, und wölte, daz mir alsô waere oder ich alsô arm sî‘, oder: ‚mir erwirt niemer reht, ich ensî denne dâ oder dâ und tuo sus oder sô, ich muoz in ellende sîn oder in einer klûsen oder in einem klôster‘) [ME 1958: DW V, 506 - 191].

²² „Wahrlich, darin steckt überall dein Ich und sonst ganz und gar nichts. Es ist der Eigenwille, wenn zwar du's auch nicht weißt und es dich auch nicht so dünkt: niemals steht ein Unfriede in dir auf, der nicht aus dem Eigenwillen kommt, ob man's nun merke oder nicht. Was wir da meinen, der Mensch solle dieses fliehen und jenes suchen, etwa diese Stätten und diese Leute und diese Weise oder diese Menge oder diese Betätigung – nicht das ist schuld, daß dich die Weise oder die Dinge hindern: du bist <vielmehr> selbst in den Dingen, was dich hindert, denn du verhältst dich verkehrt zu den Dingen. (In der wârheit, diz bist dû allez selber und anders niht zemâle. Ez ist eigener wille, aleine enweist dû es niht oder endünket dich es niht: niemer enstât ein unvride in dir ûf, ez encome von eigenem willen, man merke ez oder man enmerke ez niht, Swaz wir daz meinen, daz der mensche disiu dinc sol vliehen und jeniu sol suochen – daz sint die stete und die liute und die wîse oder diu menige oder diu werk -, daz enist niht schult, daz dich diu wîse oder diu dinc hindernt: dû bist ez in den dingen selber, daz dich hindert, wand û heltest dich unordenlîche in den dingen)» [Meister Eckhart 1958: DW V, 506 f. - 192 f].

²³ „Darum fang zuerst bei dir selbst an und laß dich! Wahrhaftig, fliehst du nicht zuerst dich selbst, wohin du sonst fliehen magst, da wirst du Hindernis und Unfrieden finden, wo immer es auch sei. Die Leute, die da Frieden suchen in äußeren Dingen, sei's an Stätten oder in Weisen, bei Leuten oder in Werken, in der Fremde oder in Armut oder in Erniedrigung – wie eindrucksvoll oder was es auch sei, das ist

Окрім того Майстер Екгарт докладно пояснює слова Св. Петра: «ось ми покинули все» [Мт. 19, 27]. Він стверджує, що Петро все ж покинув лишень свій невід і корабель і роз'яснює це залишення таким чином: «Той, хто згоден залишити небагато, той залишає не тільки це, а й полишає все, що здобувають миряни та й навіть те, що тільки вони можуть побажати. Адже хто відпускає свою волю і себе самого, той позбувся всіх речей так реально, наче вони були його власністю, перебували в його вільному володінні й він мав би повне право розпоряджатися ними. Бо чого ти не хочеш прагнути, те все ти віддав і полишив заради Бога. Тому й сказав наш Господь: “Блаженні вбогі духом” <Мт. 5, 3>, тобто волею. І в цьому ніхто не повинен сумніватися. Якби був якийсь кращий спосіб, наш Господь його назвав би, як Він також ще сказав: “Коли хтось хоче йти за мною, нехай зречеться себе самого” <Мт. 16, 24>. Від цього все залежить. Спрямуй свою увагу на себе самого, і де ти себе віднайнеш, там ти себе відпустиш, від себе звільнишся. Це – найкраще за все. Ти мусиш знати, що людина в цьому житті, просуваючись на цьому шляху самовідпущення, самозречення, ще ніколи його остаточно не віднайшла. Вона має щораз більше себе відпускати. Серед людей мало є таких, які роблять це правильно й завжди в цьому стійкі та послідовні. Існує якась рівноцінна заміна і справедливий торг: наскільки далеко ти виходиш поза межі всіх речей, настільки ж далеко – не менше й не більше – Бог проникає з усім своїм, настільки ти в усіх речах цілком позбавляєш себе від свого. Тому починай і дозволяй собі спробувати все те, що ти спроможний здобути. Там ти знайдеш справжній спокій і ніде в іншому місці»²⁴.

dennoch alles nichts und gibt keinen Frieden. Sie suchen völlig verkehrt, die so suchen. Je weiter weg sie in die Ferne schweiften, um so weniger finden sie, was sie suchen. Sie gehen wie einer, der den Weg verfehlt: je weiter der geht, um so mehr geht er in die Irre. Aber was soll er denn tun? Er soll zuerst sich selbst lassen, dann hat er alles gelassen. Fürwahr, ließe ein Mensch ein Königreich oder die ganze Welt, behielte aber sich selbst, so hätte er nichts gelassen. Läßt der Mensch aber von sich selbst ab, was er auch dann behält, sei's Reichtum oder Ehre oder was immer, so hat er alles gelassen. (Dar umbe hebe an dir selber an ze dem êrsten und lâz dich. In der wâhrheit, dû envliehest dich denne ze dem êrsten, anders, swâ dû hine vliehest, dâ vindest dû hindernisse und unvrîde, ez sî, swâ daz sî. Die liute, die vrîde suochent in îzwendigen, ez sî an steten oder an wîsen oder an liuten oder an werken oder daz ellende oder diu armuot oder smâcheit, swie grôz diu sî oder swaz daz sî, daz ist dennoch allez nihtes noch engibet keinen vrîde. Sie suochent alles unrehte, die alsô suochent: ie verrer sie ûzgânt, ie minner sie vindent, daz sie suochent. Sie gânt als einer, der eines wegес vermisset: ie verrer er gât, ie mêr er irret. Mêr: waz sol er tuon? Er sol sich selber lâzen ze dem êrsten, sô hât er alliu dinc gelâzen. In der wârheit, lieze en mensche ein künicrîche oder alle die werlt und behielte sich selber, sô enhaete er nihtes gelâzen. Jâ, und laezet der mensche sich selber, swaz er denne beheltet, ez sî rîchtuom oder êre oder swaz daz sî, sô hât er alliu dinc gelâzen) [ME 1958: DW V, 507 - 193 f].

²⁴ „Wer das Kleine willig läßt, der läßt nicht nur dies, sondern er läßt alles, was weltliche Leute gewinnen, ja selbst, was sie nur begehren können. Denn wer seinen Willen und sich selbst läßt, der hat alle Dinge so wirklich gelassen, als wenn sie sein freies Eigentum gewesen wären und er sie besessen hätte mit voller Verfügungsgewalt. Denn was du nicht begehren willst, das hast du alles hingegeben und gelassen um Gottes willen. Darum sprach unser Herr: „Selig sind die Armen im Geist“ <Matth. 5, 3>, das heißt: an Willen. Und hieran soll niemand zweifeln: Gâb's irgendeine bessere Weise, unser Herr hätte sie genannt, wie er ja auch sagte: „Wer mir nachfolgen will, der verleugne zuerst sich selbst“ <Matth. 16, 24>; daran ist alles gelegen. Richte dein Augenmerk auf dich selbst, und wo du dich findest, da laß von dir ab; das ist das Allerbeste. Du mußt wissen, daß sich noch nie ein Mensch in diesem Leben so weitgehend gelassen hat, daß er nicht gefunden hätte, er müsse sich noch mehr lassen. Der Menschen gibt es wenige, die das recht beachten und darin beständig sind. Es ist ein gleichwertiger Austausch und ein gerechter Handel: So weit du ausgehst aus allen Dingen, so weit, nicht weniger und nicht mehr,

Це самовідпущення, самозречення, – передумова для містичного сходження, що в дійсності є шляхом усередину, у внутрішню сутність, і простягається він аж так глибоко, допоки не зникає відмінність між зовнішнім і внутрішнім. Містичний шлях усередину Еккерт пояснив за допомогою такого тексту з Євангелії від Луки: «Наш Господь Ісус Христос зійшов в укріплене містечко й був прийнятий якоюсь молододоу дівчиною, яка була жінкою» (unser herre Jêsus Kristus der gienc ûf in ein bûrgelîn und wart empfangen von einer juncvrouwen, diu in wîp was)²⁵. У цьому уривку сходження Ісуса в укріплене містечко означає, що Бог сам захотів увійти в це містечко. Укріплене ж містечко є символом внутрішньої глибинної людської сутності. Там Бог приймається якоюсь дівчиною, що символізує людину, «яка є вільною від усіх чужих, сторонніх, образів, такою вільною і не пов'язаною з ними, якою вона була тоді, коли її ще не було» (der von allen vremden bilden ledic ist, alsô ledic, als er was, dô er niht enwas)²⁶, що означає: вона перебувала в досконалій єдності з божественним началом або самою першопричиною.

Щоб туди дістатися, люди мусять зректися всього, що їм у цьому заважає. Першим і найважливішим кроком на цьому шляху є самовідпущення себе, що знову ж таки є передумовою для зречення світу й усіх речей. Проте це є «важкою умовою для тих, що дуже прив'язані до цього світу й матеріальних речей: для них надто солодким і приємним є володіння ними, натомість важким і гірким є їх втрачати. Виходячи з цього, можна зрозуміти, як важко певним людям зректися всіх матеріальних речей... натомість людині проникливій, глибоко видющій, що присвячує себе пізнанню речей духовних, легко позбутися всього матеріального»²⁷.

geht Gott ein mit all dem Seinen, dafern du in allen Dingen dich des Deinen völlig entäufferst. Damit heb an, und laß dich dies alles kosten, was du aufzubringen vermagst. Da findest du wahren Frieden und nirgends sonst (swer daz kleine willicliche laezet, der enlaezet ez niht aleine, mêr: er laezet allez, daz werltliche liute mügen gewinnen, jâ, ouch, daz sie mügen begern; wan, der sînen willen und sich selber laezet, der hât alliu dinc gelâzen als waerliche, als sie sîn vrf eigen waeren und sie besezen haete in ganzem gewalte. Wan, daz dû niht enwilt begern, daz hât dû allez übergeben und gelâzen durch got. Dar umbe sprach unser herre: ‚saelic sint die armen des geistes‘, daz ist des willens. Und hier ane ensol nieman zwîvelen: waere dehein bezzer wîse, unser herre haete sie gesprochen, als er ouch sprach: ‚swer mir welle nâchvolgen, der verzîhe sich sîn selbes ze dem êrsten‘; dâ liget ez allez ane. Nim dîn selbes war, und swâ dû dich vindest, dâ lâz dich; daz ist daz aller beste. Dû solt wîzen, daz sich nie dehein mensche sô vil geliez in disem lebene, er envûnde sich dennoch mêr ze lâzenne. Der liute ist wênic, die des rehte war nement und dar ane bestânt. Ez ist rehte ein glîch widergelt und glîcher kouf: als vil dû ûzgâst aller dinge, als vil, noch minner noch mêr, gât got in mit allem dem sînen, als dû zemâle ûzgâst in allen dingen des dînen. Dâ hebe ane, und daz lâz dich kosten allez, daz dû geleisten maht. Dâ vindest dû wâren vride und niendert anderswâ)“ [ME 1958: DW V, 507 - 195 f].

²⁵ Лк 10, 38. В українському перекладі це місце з Євангелії від Луки звучить так: «Коли ж вони були в дорозі, він увійшов в одне село, і якась жінка, Марта на ім'я, прийняла його в хату».

²⁶ „der von allen fremden Bildern ledig ist, so ledig, wie er war, da er noch nicht war (der von allen vremden bilden ledic ist, alsô ledic, als er was, dô er niht enwas)“ [ME 1958: DW I, 434 - 25].

²⁷ „eine schwere Aussage für diejenigen, die sich dieser Welt und materiellen Dingen zugewandt haben: für die sind diese gar süß zu besitzen, und schwer und bitter zu lassen. Hieran kann man erkennen, wie schwer es gewissen Leuten fällt, von allen materiellen Dingen abzulassen... Demgegenüber fällt es einem einsichtsvollen Menschen, der geistige Dinge erkennt, leicht, von allen materiellen Dingen abzulassen (daz ist ein swaeriu rede den, die sich geneiget hânt ûf diese werlt und ûf lîpflichiu dinc: den sint sie gar sîeze ze habenne und swaere und bitter ze lâzenne. Hie bî mac man merken, wie swaere etfichen liuten sint sint ze lâzenne alliu lîpflichiu dinc, die geistficher dinge niht enbekennen ... Alsô

З огляду на це Екгарт радить своїм слухачам просто не звертати увагу на світ і його речі. «Душа, яку має знайти Бог, мусить скочити над усіма створіннями й перескочити їх»²⁸. Створіння і весь створений світ «є чистим ніщо» (*sint ein lûter niht*) [ME 1958: DW I, 444 - 69]. Вони є ніщо, бо не мають жодного власного буття, «бо їхнє буття прив'язане до присутності Бога. Якщо Бог хоч на мить відвернувся б, відмовився б від усіх створінь, вони зникли б»²⁹. Бо якщо створіння і всі речі отримують своє буття від Бога, у них також сяє божественне життя. Людина, яка відпускає саму себе й усі речі, позбавляється себе і їх, осягає в них дійсність, що надає їм їхнє буття. Позбавлена, відпущена людина, яка зреклася себе та світу, тому відчуває, сприймає Бога в усіх речах, що «Бог перебуває в усіх речах. І що більше Він присутній в речах, то більше Він є поза речами; що більше всередині, то більше зовні й що більше зовні, то більше всередині»³⁰. І через це всі речі стають для людини одним лише Богом [див. Quint: 437].

Однак Бог «є істиною і світлом у самому собі... У всіх своїх справах Він – незалежний і вільний і робить їх із щирої любові»³¹. «Але в любові немає жодного чому»³². Так само поводить ся й людина, поєднана з Богом, і вона «є незалежною і вільною в усіх своїх справах і робить їх на славу й шану божу та не шукає свого й Бог робить це в ній»³³. Ця сповнена самозабуття людська праця, що полягає в самозреченні, самовідпущенні й водночас звільненні від світу й усіх речей, веде до божественної дійсності, якій людина повністю віддається. «Люди, які віддаються Богові й із надзвичайною наснагою шукають лише його волю, що її Бог завжди дає такій людині, це є найкращим; будь певен у цьому так, як і в тому, що є Бог, що це неодмінно мусить бути найкращим за все, і що не можна було б надати жодного іншого способу, який був би кращим. Але навіть якщо можливо, що щось інше здалось би кращим, воно для тебе все ж не було б таким добрим; адже Бог вимагає саме цього способу й жодного іншого, і цей спосіб неодмінно має бути для тебе кращим способом»³⁴.

ist dâ engegen einem bekanten menschen lîhte ze lâzenne alliu lîpfîchiu dinc, der geistlîchiu dinc bekennet)" [ME 1958: DW II, 750 - 610 f].

²⁸ „Die Seele, die Gott finden soll, die muß alle Kreaturen überhüpfen und überspringen (Diu sêle, diu got vinden sol, diu muoz überhüpfen und überspringen alle crêatûren)" [ME 1958: DW III, 535 - 163].

²⁹ „denn ihr Sein hängt an der Gegenwart Gottes. Kehrete sich Gott nur einen Augenblick von allen Kreaturen ab, so würden sie zunichte (wan ir wesen swebet an der gegenwerticheit gotes. Kêrte sich got ab allen crêatûren einen ougenblick, sô würden sie ze nihte)" [ME 1958: DW I, 444 - 70].

³⁰ „Gott ist in allen Dingen. Je mehr er in den Dingen ist, um so mehr ist er außerhalb der Dinge; je mehr drinnen, um so mehr draußen, und je mehr draußen, um so mehr drinnen (Got ist in allen dingen. Ie mê er ist in den dingen, ie mê er ist ûz den dingen: ie mê inne, ie mê ûze, ie mê inne)" [ME 1958: DW II, 657 - 94].

³¹ „ist die Wahrheit und ein Licht in sich selbst... In allen seinen Werken ist er ledig und frei und wirkt sie aus echter Liebe (Got der ist diu wârheit und ein lieht in im selber... in allen sînen werken ist er ledic und vrî und wûrket sie ûz rehter minne)" [ME 1958: DW I, 430 - 9].

³² „Die Liebe aber hat kein Warum (die minne enhât kein warumbe)" [ME 1958: DW II, 649 - 59].

³³ „steht auch ledig und frei in allen seinen Werken und wirkt sie allein Gott zu Ehren und sucht das Seine nicht, und Gott wirkt es in ihm (stât ouch ledic und vrî in allen sînen werken und wûrket sie aleine gote ze êren und ensuochet des sînen niht, und got der wûrket ez in ihm)" [ME 1958: DW I, 430 - 9].

³⁴ „Die Menschen, die sich Gott überlassen und mit allem Fleiß nur seinen Willen suchen, was immer Gott einem solchen Menschen gibt, das ist das Beste; sei dessen so gewiß, wie daß Gott lebt, daß es notwendig das Allerbeste sein muß und daß es sonst keine Weise geben könnte, die besser wäre. Mag es

Ця самовідданість, віддавання себе, присвячування себе Богові полягає насамперед у тому, щоб віддати себе на Божу волю. «Коли людина перебуває у волі Божій і в любові Божій, для неї є величезною радістю робити все те, що приємне Богові й позбуватися всього того, що проти Нього; для неї є неможливим відмовитися від чогось, що Бог хоче, аби було зроблено, як і зробити щось супротивне Богові... Людина, яка позбавилася себе самої і речей, яка в будь-яких речах не шукає нічого свого й усі свої справи робить без *чому*, не запитуючи *чому* і <лише> з любові, така людина – мертва для всього світу – живе в Богові, а Бог – у ній»³⁵.

Але як людина може знати, що є Божою волею? На це питання Майстер Екгарт дає таку відповідь: «Якби воно хоч на одну мить не було також і Божою волею, то його б і не існувало; <навіпаки>, воно завжди мусить бути його волею»³⁶. Цим Майстер Екгарт хоче сказати: все те, що відбувається, є Божою волею. Ця Божа воля є найкращим для людини, відповідно, Майстер Екгарт вважає «тоді усе те кращим з усього: щоб людина цілком присвятила себе Богові, таким чином, що якби Бог постійно бажав ще щось покласти на неї, чи то ганьбу, безчестя, важку працю, турботи, чи то якесь інше страждання, вона приймала б це з радістю і вдячністю і радше дозволила б віддати себе Божому проводу, ніж сама собі давати раду»³⁷.

Отже, суть не в тому, радість чи біль переживає людина. Набагато важливіше, що все це людина сприймає як вияв Божої волі. «Усі страждання, що їх зазнає добра людина заради Бога, вона зазнає їх у Богові й Бог переживає їх разом із нею в її стражданні.

auch sein, daß doch etwas anderes besser scheine, so wäre es für dich doch nicht so gut; denn Gott will eben diese Weise und nicht eine andere, und diese Weise muß notwendig für dich die beste Weise sein (die menschen, die sich ze gote lâzent und sînen willen aleine suochent mit allem vlîze, swaz got dem menschen gibet, daz ist das beste; dû sîst des gewis als daz got lebet, daz ez von nôt daz aller beste muoz sîn und daz kein wîse anders möhte gesîn, diu bezzer waere. Swie daz sî, daz doch ein ander bezzer schîne, sô enwaere ez dir doch niht als guot, wan got will diese wîse und niht ein ander wîse, und diusiu wîse muoz von nôt dir diu beste wîse sîn)" [ME 1958: DW I, 442 - 61].

³⁵ „Der Mensch, der in Gottes Willen steht und in Gottes Liebe, dem ist es lustvoll, alles das zu tun, was Gott lieb ist, und alles das zu lassen, was wider Gott ist; und ihm ist's unmöglich, irgend etwas zu unterlassen, was Gott getan haben will, wie irgend etwas zu tun, was wider Gott ist... Der Mensch, der sich selbst und die Dinge gelassen hat, der des Seinen nichts an irgendwelchen Dingen sucht und alle seine Werke ohne Warum und <nur> aus Liebe tut, ein solcher Mensch ist für die ganze Welt tot und lebt in Gott und Gott in ihm (Der mensche, der dâ stât in gotes willen und in gotes minne, dem ist lustlich alliu dinc ze tuonne, diu gote liep sint, und alliu dinc ze lâzenne, diu wider got sint; und im ist als unmügelich dehein dinc zu lâzenne, daz got geworht wil haben, als dehein dinc zu tuonne, daz wider got ist... Der mensche, der sich selben und alliu dinc gelâzen hât, der des sînen niht ensuochet an deheinen dingen und wûrket alliu sîniu werk âne warumbe und von minne, der mensche ist tôt aller der werlt und lebet in gote und got in im)" [ME 1958: DW II, 653 - 79 f].

³⁶ „Wäre es auch bloß für einen Augenblick nicht Gottes Wille, so wäre es auch nicht; es muß <vielmehr> stets sein Wille sein (und enware ez gotes wille niht einen ougenblick, sô enware ez niht; ez muoz iemer sîn wille sîn)" [ME 1958: DW II, 691 - 291]

³⁷ „besser denn alles: daß sich der Mensch gänzlich Gott überlasse, so daß, wenn immer Gott irgend etwas ihm aufbürden wolle, sei's Schmach, Mühsal oder was es sonst für ein Leiden sei, er es mit Freuden und Dankbarkeit hinnehme und sich mehr von Gott führen lasse, als daß der Mensch sich selbst darein versetze. Und darum lernet gern von Gott in allen Dingen und folget ihm, so wird's recht mit euch (daz bezzer dan alliu dinc, daz sich der mensche gote lâze groezfliche, swenn er ûf in ihtes werfen welle, ez sî smâcheit, ez sî arbeit, ez sî, swaz lîdens daz sî, daz er ez mit vrôuden und danknaemicheit neme und lâze sich got mër vüeren, dan daz sich der mensche selber dar in setze. Und dar umbe lernet gerne alliu dinc von gote und volget im, sô wirt iu reht)" [ME 1958: DW V, 524 - 256 f].

Якщо моє страждання відбувається у Богові й Бог спів-страждає, то як тоді для мене може бути стражданням якийсь біль, коли страждання позбавляється болем, а мій біль у Богові й мій біль є Богом?»³⁸ Інакше кажучи, страждання залишилося в Богові й таким чином зникло. Стражданням Бог прагне припинити Я-стримування, Я-блокування людини і таким чином скеровувати її до досконалої самозречуваної відчуженості й усамітненості: «Твариною, яка найшвидше несе вас до досконалості, є страждання»³⁹.

Але для доброї людини дорогою до божественної досконалості є не тільки скорботи й випробування, але також і радість. Основоположним вважається те, що внутрішній центр людини, де присутня божественна іскра або духовна верхівка, безвідносно до всякого страждання пов'язаний з Богом. Звільненого, відпущеного, чий центр поєднаний з волею Бога [див.: МЕ 1958: DW III, 589 - 488], ніщо більше не відволікає, не змушує відмовлятися від Бога. Позбавлена, відпущена людина здійснює свою позбавленість усе ж таки лише тоді, коли вона остаточно позбувається також і позбавлення, що його Майстер Екгарт визначає також як «чисте відлучення воління»⁴⁰.

Така людина, що відпустила також і позбавлення, насправді є вбогою Духом, про неї говорить Євангелія (пор.: Мт. 5, 3). Убогість у духові є, отже, виявом досконалої залишеності, незворушності, яка Майстром Екгартом визначається також як усамітнення. Убогість у духові він пояснює таким чином: «Допоки людина ще має <як таке> те, що є її волею хотіти виконувати найлюбішу волю Бога, доти така людина не набуває убогості, про яку ми прагнемо говорити: бо в такій людині <ще> є якась воля, з допомогою якої вона прагне вдовольнити Божу волю, і це не є справжньою убогістю. Бо якщо насправді стає вбогою, вона має бути настільки вільною від своєї створеної волі, як вона була тоді, коли її <ще> не існувало. Бо ж я кажу вам вічною правдою: допоки ви маєте волю виконувати Божу волю, і маєте потребу у вічності й у Богові, доти ви не є убогими»⁴¹. Бо лише «той вважається вбогою людиною, хто нічого не хоче, нічого не знає і нічого не має»⁴².

³⁸ „Alles, was der gute Mensch um Gottes willen leidet, das leidet er in Gott, und Gott ist mit ihm leidend in seinem Leiden. Ist mein Leiden in Gott und leidet Gott mit, wie kann mir dann das Leiden ein Leid sein, wenn das Leiden das Leid verliert und mein Leid in Gott und mein Leid Gott ist (allez, daz der guote mensche lîdet durch got, daz lîdet er in gote, und got ist mit im lîdende in sînem lîdenne. Ist mîn lîden in gote und mitlîdet got, wie mac mir danne lîden leit gesîn, sô lîden leit verliuset und mîn leit in gote ist und mîn leit got ist)?" [ME 1958: DW V, 493 - 53 f].

³⁹ „Das schnellste Tier, das euch zur Vollkommenheit trägt, ist das Leiden (Daz snelleste tier, daz iuch treget ze dirre volkomenheit, daz ist lîden)" [ME 1958: DW V, 547 - 433].

⁴⁰ „das lautere Entwerden des Wollens (willen lûtern entwerdenne)" [ME 1958: DW V, 531- 283].

⁴¹ „Solange der Mensch dies noch <an sich> hat, dass es sein Wille ist, den allerliebsten Willen Gottes erfüllen zu wollen, so hat ein solcher Mensch nicht die Armut, von der wir sprechen wollen; denn dieser Mensch hat <noch> einen Willen, mit dem er dem Willen Gottes genügen will, und das ist nicht die rechte Armut. Denn, soll der Mensch wahrhaft Armut haben, so muß er seines geschaffenen Willens so ledig sein, wie er's war, als er <noch> nicht war. Denn ich sage euch bei der ewigen Wahrheit: Solange ihr den Willen habt, den Willen Gottes zu erfüllen, und Verlangen habt nach der Ewigkeit und nach Gott, solange seid ihr nicht arm (als lange als der mensche daz hât, az daz sîn wille ist, daz er will ervüllen den allerliebsten willen gotes, der mensche enhât niht armuot, von der wir sprechen wellen; wand dirre mensche hât einen willen, mit dem er genuoc will sîn dem willen gotes, und daz enist niht rehtiu armuot. Wan, sol der mensche armuot haben gewaerliche, sô sol er sînes geschaffenen willen alsô ledic stân, als er tete, dô er niht entwas. Wam ich sage iu bî der êwigen wârheit: als lange als ir willen hât, ze ervüllenne den willen gotes, und begerunge hât der êwicheit und gotes, als lange ensît ir niht arm)" [ME 1958: DW II, 728 - 491 f].

⁴² „das ist ein armer Mensch, der nichts will und nichts weiß und nichts hat (daz ist ein arm mensche, der niht enwil und niht enweiz und niht enhât)" [ME 1958: DW II, 727 - 488].

Це нічого-не-хотіти, нічого-не-знати й нічого-не-мати становить три суттєві відмінні ознаки духовної убогості. Нічого-не-хотіти перевищує позбавлення, відпущення власної волі, «бо той, хто залишає, відпускає, свою волю й себе самого, насправді залишив усі речі так, наче вони були б у його вільному володінні й він мав би їх у повному розпорядженні, бо те, чого ти не хочеш домогатися, ти віддав і залишив заради Бога»⁴³. Ця досконало позбавлена, відпущена людина є вільною від своєї власної волі й Божої волі, і тоді вона стає такою, «як це було, коли її <ще> не було» (als er was, dô er niht enwas) [ibid.: DW II, 729 - 499].

Як нічого-не-хотіти є суттєвою ознакою убогості у Духові, так само нею є і нічого-не-знати, бо «людина, яка повинна мати таку вбогість, мусить так жити, щоб навіть не знати, що вона живе ні для себе самої, ні для істини, ні для Бога; радше вона має бути настільки позбавленою будь-якого свого знання, щоб не знати, не пізнавати, не відчувати, що в ній живе Бог; ба більше: вона повинна бути позбавленою наявного в ній всілякого свого пізнання. Бо коли людина <ще> перебувала у вічній божественній сутності, в ній не було чогось іншого; радше те, що там було, було нею самою. Таким чином ми кажемо, що людина настільки має бути позбавленою свого власного знання, як вона це робила, коли її <ще> не було, і вона дозволяла Богові робити, що Він хоче, і людина була відпущеною, розкутою»⁴⁴.

Після *не-хотіти*, *не-знати* крайньою і найдосконалішою формою убогості є *не-мати*. Вона досягається тоді, коли людина «настільки є вільною від Бога й усіх його справ, що Бог у своєму прагненні діяти в душі заходить так далеко, що сам стає місцем, в якому він хоче діяти – і це він <безумовно> робить із радістю. Бо коли Бог застає людину такою вбогою, то робить свою справу, і людина таким чином переживає Бога в собі, а Бог стає власним місцем своїх справ з огляду на той факт, що Бог є єдиним, котрий діє в собі самому. Тут, завдяки цій убогості, людина <знову> здобуває вічне буття, яким вона була і яким вона тепер є, і яким вона вічно залишатиметься»⁴⁵.

⁴³ „denn wer seinen Willen und sich selbst läßt, der hat alle Dinge so wirklich gelassen, als wenn sie sein freies Eigentum gewesen wären und er sie besessen hätte mit voller Verfügungsgewalt. Denn was du nicht begehren willst, das hast du hingegeben und gelassen um Gottes willen (wan, der sînen willen und sich selber laezet, der hat alliu dinc gelâzen als waerliche, als sie sîn vrî eigen waeren und sie besezzen haete in ganzem gewalte)” [ME 1958: DW V, 507 - 195].

⁴⁴ „der Mensch, der diese Armut haben soll, der muß so leben, daß er nicht <einmal> weiß, daß er weder sich selber noch der Wahrheit noch Gott lebe; er muß vielmehr so ledig sein alles Wissens, dass er nicht wisse noch erkenne noch empfinde, daß Gott in ihm lebt; mehr noch: er soll ledig sein alles Erkennens, das in ihm lebt. Denn, als der Mensch <noch> im ewigen Wesen Gottes stand, da lebte in ihm nicht ein anders; vielmehr, was da lebte, das war er selber. So denn sagen wir, dass der Mensch so ledig sein soll seines eigenen Wissens, wie er's tat, als er <noch> nicht war, und er lasse Gott wirken, was er wolle, und der Mensch stehe ledig (daz der mensche, der diz armüete haben sol, der sol leben alsô, daz er niht enweiz, daz er niht enlebe in keiner wise weder im selben noch der wârheit noch gote; mêt: er sol alsô ledic sîn alles wizzennes, daz er niht enwizze noch enbekenne noch enbevinde, daz got in im lebe; mêt: er sol ledic sîn alles des bekennennes, daz in im lebende ist. Wan, dô der mensche stont in der ewigen art gotes, dô enlebete in im niht ein anderz; mêt: dô er niht ein lebete, daz war er selber. Alsô sprechen wir, daz der mensche alsô ledic sol stân sînes eigenen wizzennes, als er tete, dô er niht enwas, und lâze got wûrken, waz er welle, und stâ der mensche ledic)” [ME 1958: DW II, 728 f. - 494 f].

⁴⁵ „so ledig Gottes und aller seiner Werke steht, daß Gott, dafern er in der Seele wirken wolle, selbst die Stätte sei, darin er wirken will, - und dies tut er <gewiß> gern. Denn, findet Gott den Menschen so arm, so wirkt Gott sein eigenes Werk und der Mensch erleidet Gott so in sich, und Gott ist eine eigene

Цю убогість у духові, завдяки якій людина повертається до свого джерела, Майстер Екгарт визначає також як усамітненість. Цим поняттям він насамперед намагається вказати на необхідність беззмістовного становлення і беззмістовного буття людини, позбавленої всілякого воління, знання і володіння і таким чином, у кінцевому рахунку, дати зрозуміти, що людина мусить перетворитися на *ніщо*, якщо вона має стати рівною прихованій у підґрунті своєї душі найвищій божественній дійсності. Якщо людина до цього готова, то її серце мусить «стати *чистим ніщо*, і саме в цьому закладено найбільшу, яка тільки може бути, можливість. Отже, позаяк лишень усамітнене серце дістається найвищого, воно мусить бути *чистим ніщо*, бо в ньому міститься найбільша сприйнятливість»⁴⁶.

Цю готовність серця Майстер Екгарт наочно пояснює за допомогою алегорії: якщо я хочу щось написати на восковій табличці, то найкраще зможу це зробити, коли стерто все, що було на ній перед цим. «Якщо ж Бог конче має [щось] написати в моє серце, то цілком так само із серця мусить вийти все, що може називатися так чи інакше, і цілком так само відбувається з усамітненим серцем. Тому Бог може діяти в ньому конче і згідно зі своєю найвищою волею. Тому предметом позбавленого серця не є ні це, ні те»⁴⁷, а безбуттєва й безґрунтова основа. Незворушна всамітненість є, отже, постійним стиранням будь-якої зачіпки і зв'язків і водночас готовністю до зачаття вищої божественної свободи як *чистого ніщо*. Завдяки цій свободі незворушне всамітнене серце, або всамітнений дух, здатне споглядати неприховано, незамасковано, єдність божественної дійсності. Людина, що більше не зв'язана обмеженнями, стає у цій чистій свободі справжньою людиною, яка пізнає себе, усіх живих істот і всі речі в їхній чистій дійсності та істині.

Тут варто звернути увагу на мету незворушної всамітненості. «Вона не прагне бути ні нижче, ні вище, вона воліє бути самодостатньою, нікого ані любити, ані засмучувати, не бажає бути ні рівною, ні несхожою з якимсь створінням, ні цього й того: вона прагне не чого іншого, як бути. Та щоб вона могла бути цим чи тим,

Stätte seiner Werke angesichts der Tatsache, daß Gott einer ist, der in sich selber wirkt. Allhier, in dieser Armut, erlangt der Mensch das ewige Sein <wieder>, das er gewesen ist und das er jetzt ist und das er ewig bleiben wird (alsô ledic stâ gotes und aller sîner werke, welle got wûrken in der sêle, daz er selbe sî diu stat, dar inne er wûrken will, - und diz tuot er gerne. Wan, vindet er den menschen alsô arm, sô ist got sîn selbes werk wûrkende, und der mensche ist got alsus in im lîdende, und got ist ein eigen stat sîner werke mit dem, daz got ist ein wûrker in im selben. Allhie, in dirre armuot ervolget der mensche daz êwic wesen, daz er ist gewesen und daz er nû ist und daz er iemer blîben sol)» [ME 1958: DW II, 730 - 500 f].

⁴⁶ „auf einem reinen Nichts stehen, und darin liegt auch die größte Möglichkeit, die sein kann. Da nun das abgeschiedene Herz auf dem Höchsten steht, so muß dies auf dem Nichts sein, denn in dem liegt die größte Empfänglichkeit (ûf einem blôzen nihte, und dar inne ist ouch diu groeste mûgelicheit, diu gesîn mac. Wan nû daz abegescheiden herze stât ûf dem hoehsten, daz muoz sîn ûf dem nihte, wan dâ ist diu groeste empfenclicheit inne)» [ME 1958: DW V, 545 - 425].

⁴⁷ „Ganz ebenso muß, soll Gott auf das allerhöchste in mein Herz schreiben, alles aus dem Herzen herauskommen, was dies oder das heißen kann, und ganz so steht es mit dem abgeschiedenen Herzen. Deshalb kann Gott darin auf das allerhöchste und nach seinem höchsten Willen wirken. Darum ist des abgeschiedenen Herzens Gegenstand weder dies noch das (Ze glicher wîse: sol got in mîn herze schrîben ûf daz aller hoehste, sô muoz ûz dem herzen komen allez, daz diz und daz geheizen mac, und alsô stât daz abegescheiden herze. Dâ von sô mac got dâ gewûrken ûf daz aller hoehste und nâch sînem obersten willen. Dâ von ist des abegeschiedenen herzen gegenwurf weder diz noch daz)» [ME 1958: DW V, 545- 426].

цього вона не хоче; бо той, хто хоче бути цим чи тим, той хоче бути чимсь. Незворушна всамітненість навпаки хоче бути *нічим*. Таким чином вона залишається не-обтяженою будь-якими речами»⁴⁸. З цього випливає, що для всамітненого серця або для всамітненої людини всі речі є такими, якими вони перебувають у єдності абсолютної дійсності.

Але всамітненість або відпущеність, розімкнутість від речей і світу не означає для Майстра Екгарта непричетності, індиферентності стосовно них. Відпущена, залишена й усамітнено-незворушна людина, з одного боку, відсторонена від світу й усіх речей, але водночас залишається оберненою, спрямованою до них. Майстер Екгарт розв'язує цей парадокс, коли він визначає незворушну всамітненість як певний стан внутрішньої людини. При цьому він спирається на традиційне вчення про зовнішню і внутрішню людину. Людина, спрямована назовні, є зовнішньою людиною. Внутрішня ж або духовна, навпаки, незворушна, байдужа до всього зовнішнього та сприйнятлива тільки до божественної дійсності. Вона спрямовується на *чисте божественне ніщо*. Тому духовна людина повинна постійно повертатися від зовнішнього до внутрішнього, а це означає, що її дух має незворушно протистояти всілякій любові, пристрастям, будь-яким почестям, всякому безчестю і образам, «як важка гора є непорушною супроти слабкого вітру»⁴⁹. Коли людина перебуває в цьому стані, то може статися так, «що зовнішня людина може бути діяльною, чимсь заклопотаною, тим часом як внутрішня людина залишається цілком від цього вільною і незворушною»⁵⁰.

У цьому сенсі всамітненість не є жодною втечею від світу, натомість вона має безпосереднє відношення до найглибшого божественного осередку, ядра людини. Майстер Екгарт спробував показати відмінність і водночас зв'язок між внутрішньою і зовнішньою людиною, скориставшись таким образом: «Двері на петлі відчиняються і зачиняються. Отже я порівнюю зовнішню дошку дверей із зовнішньою людиною, а петлю я порівнюю зі внутрішньою людиною. Таким чином якщо двері відчиняються і зачиняються, то змінюється зовнішня дошка при своєму рухові туди й сюди, петля ж залишається нерухомою на своєму місці й тому ніколи не змінюється»⁵¹.

⁴⁸ „Sie will weder darunter noch darüber stehen, sie will aus sich selbst dastehen, niemand zu Liebe noch zu Leide, und will weder Gleichheit noch Ungleichheit mit irgendeiner Kreatur haben noch dies und das: sie will nichts anderes als sein. Daß sie aber dies oder das sein möchte, das will sie nicht; denn wer dies oder das sein will, der will etwas sein, Abgeschiedenheit hingegen will nichts sein. Daher bleiben alle Dinge von ihr unbeschwert (sie enwil weder under noch oben sîn, si will alsô stân von ir selber, niemanne ze liebe noch ze leide, und enwil weder glîcheit noch unglîcheit mit keiner créature haben noch diz noch daz: si enwil niht anders wan sîn. Daz si aber welle diz oder daz sîn, des enwil si niht. Wan swer will diz oder daz sîn, der will etwaz sîn, sô enwil abegescheidenheit nihtes niht sîn. Dâ von stânt alliu dinc von ir unbeswaeret)“ [ME 1958: DW V, 540- 406].

⁴⁹ „wie ein bleierner Berg unbeweglich ist gegenüber einem schwachen Winde (als ein blîgîn berc unbeweglich ist gegen einem kleinen winde)“ [ME 1958: DW V, 541 - 412].

⁵⁰ „daß der äußere Mensch sich in Betätigung befinden kann und doch der innere Mensch davon gänzlich frei und unbewegt bleibt (daz der ûzer mensche mac in üebunge sîn, daz doch der inner mensche des genzliche ledic stât und unbeweglich)“ [ME 1958: DW V, 544 - 421].

⁵¹ „Eine Tür geht in einer Angel auf und zu. Nun vergleiche ich das äußere Brett der Tür dem äußeren Menschen, die Angel aber vergleiche ich dem inneren Menschen. Wenn nun die Tür auf- und zugeht, so ändert sich das äußere Brett in seiner Bewegung hin und her, und doch bleibt die Angel unbeweglich an ihrer Stelle und wird deshalb niemals verändert (ein tür gât in einem angel ûf und zuo. Nû glîche ich daz ûzer bret an der tür dem ûzern menschen, sô glîche ich den angel dem innern menschen. Sô nû

Нерухома дверна петля як чуттєвий образ внутрішньої людини «дуже уподібнює, зрівнює людину з Богом»⁵². Майстер Екгарт наполегливо наголошує, що незворушна всамітненість є підґрунтям для того, що Бог, з яким людина є рівною у своїй усамітненості, насамперед тому є Богом, що він сам являє собою незворушну всамітненість: «Адже Бога Богом робить те, що Він має завдяки своїй незворушній усамітненості, а від усамітненості Він здобуває свою чистоту, свою простоту, свою незмінність»⁵³. У цьому зв'язку Екгарт говорить також і про подолання дуалізму Бога й людини на прикладі молитви і питає: «що таке молитва всамітненого серця? На це відповідаючи, він говорить таким чином: Усамітнену чистоту не можна читати наче молитву, бо хто молиться, той прагне, домагається від Бога чогось, що йому має бути даним або ж хоче, щоб Бог щось у нього забрав. Проте всамітнене серце зовсім нічого не прагне, воно й не має нічого, від чого було б раде звільнитися. Тому воно позбавлене будь-якої молитви, а його молитвою є не що інше, як стати одностайним із Богом. І в цьому полягає його цілісна молитва»⁵⁴.

Але цілісне злагоджене буття з Богом означає, що людина живе відповідно до своїх особливих сутнісних ознак, «подібно до того, як Бог живе виходячи зі своєї сутнісної основи»⁵⁵. У цій динамічній єдності здійснюється істинна сутність всякого людського буття. За таких обставин пізнання стає тотожним: пізнання цього буття й те пізнання, в якому Бог пізнає сам себе: «Тому Бог є ближчим до душі, ніж вона сама до себе; тому Бог перебуває в підґрунті душі разом із усією своєю божественністю»⁵⁶. У цьому душевному підґрунті, яке, як було сказано, є водночас безгрунтовою божественною основою, усі живі істоти й речі є одним. Ця всеєдність є підґрунтям для того, щоб ніщо не могло втратитися. Через те будь-яке зречення і відпущення і будь-яка всамітненість не ведуть до втрати себе. Радше дійсним є те, що для себе той-таки, який відпустив себе, і світ, і всі речі, «знову повертається додому багатшим, ніж він <з них> вийшов. Хто так вийшов би із себе самого, той у власному

diu tür ûf und zuo gât, sô wandelt sich daz ûzer bret hin und her, und blîbet doch der angel an einer stat unbeweglich und enwird dar umbe niemer verwandelt) [ME 1958: DW V, 544 - 422].

⁵² „bringet den Menschen in die größte Gleichheit mit Gott (bringet den menschen in die groeste glicheit mit gote)“ [ME 1958: DW V, 541 - 412].

⁵³ „Denn das Gott Gott ist, das hat er von seiner unbeweglichen Abgeschiedenheit, und von der Abgeschiedenheit hat er seine Lauterkeit und seine Einfaltigkeit und seine Unwandelbarkeit (Wan daz got ist got, daz hât er von sîner unbeweglichen abegescheidenheit, und von der abegescheidenheit hât er sîne lûterkeit und sîne einvaltigkeit und sîne unwandelbaerkeit)“ [ME 1958: DW V, 541 f. - 412].

⁵⁴ „Was ist abgeschiedenen Herzens Gebet? Darauf antworte ich wie folgt und sage: Abgeschiedene Lauterkeit kann nicht beten, denn wer betet, der begehrt etwas von Gott, das ihm zuteilwerden solle, oder aber begehrt, daß ihm Gott etwas abnehme. Nun begehrt das abgeschiedene Herz aber gar nichts, es hat auch gar nichts, dessen es gerne ledig wäre. Deshalb steht es ledig allen Gebets, und sein Gebet ist nichts anderes als einförmig zu sein mit Gott. Das macht sein ganzes Gebet aus (waz ist des abegeschiedenen herzen gebet? Des antwürte ich alsô und spriche, daz abegescheideniu lûterkeit enkan niht beten, wan swer betet, der begert etwaz von gote, daz im werde, oder begert aber, daz im got etwaz abeneme. Nû enbegert daz abegescheiden herze nihtes niht, ez enhât ouch mihtes niht, dez es gerne ledic waere. Dar umbe sô stât ez ledic alles gebetes und enist sîn gebet niht anders dan einförmic sîn mit gote. Dar ûf stât allez sîn gebet)“ [ME 1958: DW V, 545 - 426 f].

⁵⁵ „wie Gott aus seinem Eigenem lebt (als got lebet ûzer sînem eigen)“ [ME 1958: DW, I, S. 450 – 90].

⁵⁶ „darum ist Gott der Seele näher, als sie sich selbst ist; darum ist Gott im Grunde der Seele mit seiner ganzen Gottheit (dar umbe ist got der sêle naeher, dan si ir selber sî; dar umbe ist got in dem grunde der sêle mit aller sîner gotheit)“ [ME 1958: DW I, 467 - 162].

сенсі відтворив би себе самого. І все, що він покинув, чого зрікся в множинності, усе до одного буде надано йому знову в простоті в *наявному тепер єдності*⁵⁷.

Тут Майстер Екгарт роз'яснює, що в досконалій усамітненості божественної і душевної основи всі живі істоти й усі речі є одним і просвічуються божественним світлом. Тому для справді залишеної людини відпущення себе самої означає не втрату себе, радше тут залишається в силі містичний парадокс: «Хто так “вийшов би”, той знову повернувся б додому набагато шляхетнішим, ніж був тоді, коли “вийшов”»⁵⁸. Вихід означає в цьому контексті відпущення. Але людина, яка дійсно відпустила, «і є безпристрасною, відстороненою, і яка ніколи більше навіть на мить не подивиться на те, що вона відпустила й постійно залишається незворушною, у самій собі та незмінною – лише така людина є залишеною»⁵⁹.

Ця досконало залишена й усамітнена людина повернулася до свого вічного божественного первня. Залишеність і всамітненість у цьому контексті означають стан найвищої єдності з абсолютною божественною дійсністю, де Бог перебуває над будь-яким буттям і будь-якою відмінністю і де відпочаткова сутність людини завжди задана. Про це Майстер Екгарт говорить так: «Саме в тому бутті Бога, де Бог перебуває над всяким буттям і всілякою відмінністю, там був я сам, коли я хотів мене самого й пізнав мене самого, <волюючи> створити цю людину <=мене>. Тому я є причиною мене самого відповідно до мого *буття*, яке є *вічним*, а не до мого становлення, яке є тимчасовим. І тому я є ненародженим і завдяки моїй ненароджуваності я ніколи не можу вмерти. Я ніколи не можу вмерти відповідно до своєї ненароджуваності. Відповідно до своєї не народжуваності, я був вічно і я є тепер, і я буду існувати вічно. Чим я є згідно зі своєю народжуваністю, так це тим, що помре і знищиться, бо воно є смертним; тому з часом воно мусить загинути. У моєму <вічному> народженні народжувалися всі речі, і я був причиною себе самого й усіх речей; і якби я не хотів, то не було б ні мене, ні інших речей; але якби мене не було, то не було б і “Бога”: те, що Бог є “Богом”, цьому я є причиною; якби мене не було, то Бог не був би “Богом”»⁶⁰.

⁵⁷ „reicher wieder heim(kommt), als er <von ihr> ausgegangen war. Wer so aus sich selbst ausgegangen wäre, der würde sich selbst im eigentlichen Sinne wiedergegeben. Und alles, was er in der Mannigfaltigkeit gelassen hat, das wird ihm allzumal wieder zuteil in der Einfaltigkeit, denn er findet sich selbst und alle Dinge im gegenwärtigen Nun der Einheit (kumet richer wider hain, denn er us gegangen. Der alsus usgegangen wäre sin selbes, der solti im selber aigenlicher wider geben werden. Vnd allu ding, als er su gar gelassen hat in der manigfaltigkeit, das wirt im alzemal wider in der ainualtikeit, wan er sich selber vnd allu ding in dem gegenwurtigen nu der ainikait vindet)“ [ME 1958: DW I, 488 - 245 f].

⁵⁸ „Wer so ‚ausgegangen‘ wäre, der käme viel edler wieder heim, als er ‚ausgegangen‘ war (vnd der alsus usgegangen waere, der kaem vil adelicher hain, denn er us gegangen was)» [ME 1958: DW I, 488- 246].

⁵⁹ „und gelassen ist und der niemals mehr nur einen Augenblick auf das sieht, was er losgelassen hat, und beständig bleibt, unbewegt und in sich selbst und unwandelbar, - der Mensch allein ist gelassen (gelâzen ist und der niermemê gesihet einen ougenblick uf daz, daz er gelâzen hât, und blifbet staete, unbeweget in im selber und unwandelfiche, der mensche ist aleine gelâzen)“ [ME 1958: DW I, 479 - 203].

⁶⁰ „In jenem Sein Gottes nämlich, wo Gott über allem Sein und über aller Unterschiedenheit ist, dort war ich selber, da wollte ich mich selber und erkannte mich selber <willens>, diesen Menschen <=mich> zu schaffen. Darum bin ich Ursache meiner selbst meinem *Sein*, das *ewig* ist, nicht aber meinem Werden nach, das zeitlich ist. Und darum bin ich ungeboren, und nach der Weise meiner Ungeborenheit kann ich niemals sterben. Nach der Weise meiner Ungeborenheit kann ich niemals sterben. Nach der Weise meiner Ungeborenheit bin ich ewig gewesen und bin ich jetzt und werde ich ewig bleiben. Was ich meiner Geborenheit nach bin, das wird sterben und zunichtwerden, denn es ist sterblich; darum muß es mit der Zeit verderben. In meiner <ewigen> Geburt wurden alle Dinge geboren, und ich war

5. На завершення

У людині, «як вона була, коли її ще не було», міститься її божественне начало й одночасно її мета. У цьому стані людина вільна від усякої Я-сутнісності та є ідеально єдиною з істинною й божественною самістю. Відмінність між вічним началом і метою всякого істинного людського буття як одного буття разом з єдиною і всеохоплювальною божественною дійсністю й істиною є лише уявною. Ця уявна відмінність означає уявну дійсність і водночас відрізок шляху, який має пройти людина, якщо вона хоче досягти єдності з істинною дійсністю. Зняття уявної дійсності є найважливішим завданням людини на шляху до Єдиного. Божественна дійсність як єдина дійсність «є якимсь буттям, вищим від будь-якого буття... певним безбуттєвим буттям... над усім, поза межами всього, що можна вимовити, що надається до висловлення» (ist wesen ob allen wesen ... ein wesen weselōs... über allez sprechen)⁶¹.

У містичному вірші «*Granum sinapis de divinitate pulcherrima in vulgari*» («Гірчичне зерно про найвеличнішу божественність, простою мовою»), що приписується Майстру Екгарту й за формою та змістом належить до найкращих творінь середньовічної духовної поезії [Пор.: Ruh 1996: 282], оспівується духовний шлях людини до цієї надбуттєвої божественної дійсності⁶². Нижче коротко представлено зображення трістості і єдності Бога як мети духовного шляху. Починаючи від четвертої строфи й далі описується шлях через пустелю (спустошення) і знищення Я до містичного єднання з Богом як надсуттєвим благом. У цьому чудовому вірші Майстер Екгарт коротко й просто підсумував і сформулював своє вчення про начало й мету людини.

Ursache meiner selbst und aller Dinge; und hätte ich gewollt, so wäre weder ich noch wären alle Dinge; wäre aber ich nicht, so wäre auch ‚Gott‘ nicht: daß Gott ‚Gott‘ ist, dafür bin ich die Ursache; wäre ich nicht, so wäre Gott nicht ‚Gott‘ (wan in dem selben wesene gotes, dā got ist obe wesene und ob onderscheide, dā was ich selbe, dā wollte ich mich selben und bekante mich selben ze machenne disen menschen. Her umbe sōn bin ich mīn selbes sache nāch mīnem wesene, daz êwic ist, und niht nāch mīnem gewerdenne, daz zītlich ist. Und her umbe sō bin ich ungeboren, und nāch mīner ungeborenen wīse sō enmac ich niemer ersterben. Nāch mīner ungeborenen wīse sō bin ich êwicliche gewesen und bin nū und sol êwicliche blīben. Daz ich bin nāch gebornheit, daz sol sterben und ze nihte werden, wan ez ist toetlich; her umbe sō muoz ez mit der zīt verderben. In mīner geburt, dā wurden alliu dinc geborn, und ich was sache mīn selbes und aller dinge; und haete ich gewolt, ich enware niht, noch alliu dinc enwaeren niht; und enware ich niht, sō enware ouch ‚got‘ niht. Daz got ‚got‘ ist, des bin ich ein sache; enware ich niht, sō enware got niht ‚got‘) [ME 1958: DW II, 730 - 502 ff].

⁶¹ „ist ein Sein oberhalb alles Seins... ein seinsloses Sein ... über alles hinaus, was man auszusprechen vermag (ist wesen ob allen wesen ... ein wesen weselōs... über allez sprechen)“ [ME 1958: DW III, 583-431].

⁶² Текст наведено за виданням [Ruh 1996: 283-285].

Granum sinapis de divinitate pulcherrima in vulgari⁶³

Переклад сучасною німецькою	Оригінал середньо-верхньонімецькою	Переклад українською
<p>I. „In dem Beginn hoch über (alles) Begreifen ist stets das Wort. O reicher Hort, da stets Beginn Beginn gebar!</p> <p>O Vaterbrust, aus der mit Lust das Wort stets floß! Doch hat der Schoß das Wort behalten, das ist wahr.</p>	<p>I. „In dem begin hō uber sin ist ie daz wort. ô richer hort dâ ie begin begin gebâr!</p> <p>ô vader Brust, ûz der mit lust daz wort ie vlôz! doch hat der schôz daz wort behalden, daz ist wâr.</p>	<p>I. «На початку високо над (всяким) осягненням Завжди є слово. О щедрий скарб, Тут постійно начало породжува- лося, начало! О батьківські груди, з яких з радістю Завжди струменіло Слово! Однак лоно Стримало слово, це – правда.</p>
<p>II. Von zweien als eine Flut, der Minne Glut, der zweier Band, den zweien bekannt, fließt der lieb süße Geist ebengleich, untrennbar. Die drei sind eins Weißt du ihr Wesen? Nein. Es versteht sich selber am besten.</p>	<p>II. Von zwên ein vlût, der minnen glût, der zweier bant, den zweien bekannt, vlûzet der vil sûze geist vil ebinglich, unscheidlich. dî drî sîn ein. weiz du waz? nein. iz weiz sich selber aller meist.</p>	<p>II. З двох наче один потік, наче жар любові, зв'язок двох, відомий обом, тече солодко-милий Дух так само, неподільний. Три є одним Чи знаєш ти їхню сутність? Ні. Найкраще воно розуміє себе саме.</p>
<p>III. Der Strick der drei löst tiefes Erschrecken aus, diese Reif hat nie Verstand begriffen: Hier ist Tiefe ohne Grund. Schach ohne Matt der Zeit, den Formen, dem Ort! Der Wunderring ist Ursprung, unbeweglich steht sein Punkt.</p>	<p>III. Der drîer strik Hat tîfen schrik, den selben reif nî sin begreif: hîr ist ein tûfe subder grunt. Schach unde mat zît, formen, stat! der wunder rink ist ein gesprink, gâr unbewegit stêt sîn punt.</p>	<p>III. Вервечка з трьох викликає глибокий жах, цей обруч незбагнений: Тут наявна безгрунтова глибина. шах без мату Часові, формам, простору! подив є началом, його мить – нерухома.</p>
<p>IV. Des Punktes Berg besteige ohne (Eisen)werk, Vernünftigkeit! Der Weg führt dich in eine wunderbare Wüste, die breit, die weit, unausmeßbar sich ausdehnt. Die Wüste hat weder Zeit noch Stätte, ihr Dasein kommt nur ihr allein zu.</p>	<p>IV. Des puntez berk stîg âne werk, vorstentlichkeit! der wek dich treit in eine wûste wunderfîch dî breit, dî wît, unmêzik lît. dî wûste hat noch zît noch stat, ir wîse dî ist sunderfîch.</p>	<p>IV. На вершину цієї миті підіймайся без надзусиль, Розсудливість! дорога веде тебе в якусь дивовижну пустелю, яка широка й далека, Незмірна у своїй протяжності. Пустеля позбавлена часу й місця, Її існування підходить лише для неї самої.</p>

⁶³ «Гірчичне зерно про найвеличнішу божественність, простою мовою» (лат.).

<p>V. Die Wüste, dieses (göttliche) Gut durchschritt nie ein Fuß, geschaffener Sinn gelangte nie da hin: es ist, und niemand weiß, was es ist. es ist hier, es ist da. es ist ferne, es ist nah, es ist tief, es ist hoch, es ist so beschaffen, daß es weder dies noch das ist.</p>	<p>V. Daz wüste güt nî vûz durch wüt, geschaffen sin quam nî dâ hin: us ist und weis doch nimant was. Us hî, us dâ, Us verre, us nâ, us tîf, us hô, us ist alsô, dazu s ist weder diz noch daz.</p>	<p>V. Пустелю, це (божественне) благо, жодна нога ніколи не переходила, створений розум ніколи туди не діставався: воно існує, та ніхто не знає, що це таке. Воно є тут, воно є там. Воно – далеко, воно – близько, воно – глибоко, воно – високо, воно так зроблене, що не є ні тим, ні цим.</p>
<p>VI. Es ist hell, es ist klar, es ist ganz finster, es ist ohne Namen, es ist unerkannt, frei von Beginn und Ende, es steht stille, es ist bloß, ohne Kleid. Wer kennt sein Haus? Der komme daher Und sage uns, von welcher Art es sei.</p>	<p>VI. Us licht, us clâr us vinsten gâr, us unbenant, us unbekant, beginnens und ouch endes vrî, us stille stât, blôs âne wât. Wer weiz sîn hûs? Der gê her ûz und sage uns, welich sîn forme sî.</p>	<p>VI. Воно – світле, воно – прозоре, воно – зовсім темне, воно – безіменне, воно – незнане, без початку й кінця, воно перебуває у безмовності, воно – оголене, без одягу. Хто знає його оселю? Той нехай прийде звідти і нехай скаже нам, яким воно є.</p>
<p>VII. Werde wie ein Kind, Werde taub, werde blind! Dein eigenes Ich muß zunichte werden, Alles Etwas und alles Nichts treibe hinweg! Laß Raum, laß Zeit, meide auch das Bild! Gehe ohne Weg den schmalen Pfad, dann findest du der Wüste Fußspur.</p>	<p>VII. Wirt als ein kint, wirt toup, wirt blind! Dîn selbes icht, mûz werden nicht, al icht, al nicht trîb uber hôr! lâ stat, lâ zît, ouch bilde mît! Genk âne wek den smalen stek, so kums du an der wüste spôr.</p>	<p>VII. Стань таким, як дитина, Стань глухим, стань сліпим! Твоє власне Я мусить зникнути, всяке щось і всяке ніщо жени геть! Позбудься простору, позбудься часу, Уникай також образу! Іди вузьким шляхом бездоріжжям, тоді ти натрапиш на слід пустелі.</p>
<p>VIII. O meine Seele, Geh aus, Gott ein! Sinke mein ganzes Etwas in Gottes Nichts, sinke in die grundlose Flut! Fliehe ich vor dir, so kommst du zu mir. Verliere ich mich, so finde ich dich, o überwesenhaftes Gut”.</p>	<p>VIII. Ô sêle mîn genk ûz, got in! Sink al mîn icht in gotis nicht, sink in dî grundelôze vlût! vlî ich von dir, du kumst zu mir. Vorlîs ich mich, sô vind ich dich, ô überwesefiches gût”</p>	<p>VIII. О душе моя, вийди, і ввійди, Боже! Усе моє щось, занурся у Боже Ніщо, впади в безосновний потік! Коли я втікаю від тебе, тоді ти приходиш до мене. Коли я втрачаю себе, тоді я віднаходжу тебе, о надсутнєне благо».</p>

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ / REFERENCES

- Beccarisi, A. (2012). *Eckhart*. Roma: Carocceditore.
- Ender, M. (2008). *Gelassenheit und Abgeschlossenheit. Studien zur Deutschen Mystik*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač.
- Guerozoli, R. (2006). *Die Verinnerlichung des Göttlichen. Eine Studie über den Gottesgeburtzyklus und die Armutspredigt Meister Eckharts*. Leiden: Brill. <https://doi.org/10.1163/9789047409021>
- Hacket, J. M. (2013). *A Companion to Meister Eckhart*. Leiden: Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004236929>
- Jung, Ch. (2010). *Meister Eckharts philosophische Mystik*. Marburg: Tectum.
- Keiling, A. (2019). *Muße in mystischer Literatur: Paradigmen geistig tätigen Lebens bei Meister Eckhart*. Tübingen: Mohr Siebeck. <https://doi.org/10.1628/978-3-16-156932-6>
- Kern, H. U. (2020). *Das Leben, das Sein und das Nichts: ein philosophisch-theologischer Diskurs*. Berlin, & Münster: Lit Verlag.
- Largier, N. (1989). *Bibliographie zu Meister Eckhart*. Freiburg, Schweiz: Schweizer Universitätsverlag.
- Löser, F. (2021). *Meister Eckhart in Köln*. Stuttgart: Kohlhammer.
- Meister Eckhart. (1936-1975). *Die deutschen und lateinischen Werke, Abt. II: Die lateinischen Werke, hrsg. im Auftrag der Deutschen Forschungsgemeinschaft* (Bd. 1-6). (K. Weiss et al., Hrsg.). Stuttgart: Kohlhammer.
- Meister Eckhart. (1958-2016). *Die deutschen und lateinischen Werke, Abt. I: Die deutschen Werke, hrsg. im Auftrag der Deutschen Forschungsgemeinschaft*.
- Meister Eckhart. (1963). *Deutsche Predigten und Traktate*. (J. Quint, Hrsg.). München: Hanser.
- Mieth, D. et al. (Eds.). (2017). *Meister Eckhart in Paris and Strasbourg*. Leuven: Peeters.
- Panzig, E. A. (2005). *Geläzenheit und Abgescheidenheit*. Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt.
- Reiter, P. (1993). *Der Seele Grund : Meister Eckhart und die Tradition der Seelenlehre*. Würzburg: Königshausen & Neuhausen.
- Ruh, K. (1996). *Geschichte der abendländischen Mystik* (Bd. III). München: Beck.
- Ruh, K. (2018). *Meister Eckhart: Theologe, Prediger, Mystiker*. München: Beck.
- Ueda, Sh. (2018). *Die Gottesgeburt in der Seele und der Durchbruch zur Gottheit*. Freiburg. i. Br.: Karl Alber.
- Vannini, M. (2020). *L'anima e Dio sono unacosasola*. Firenze: Le lettere.
- Waldschütz, E. (1989). *Denken und Erfahren des Grundes: zur philosophischen Deutung Meister Eckharts*. Wien: Herder.
- Witte, K-H. (2016). *Meister Eckharts Leben aus dem Grunde des Lebens: eine Einführung*. Freiburg. i. Br.: Herder.
- Wolz-Gottwald, E. (2018). *Meister Eckhart: Wegweisungen zur Gottesgeburt im Menschen*. Amerang: CrotonaVerlag.

Одержано / Received 14.05.2021

Roland Pietsch

Meister Eckhart: Principles of his Mysticism and Metaphysics

Meister Eckhart's mysticism of the ground of the soul is considered as the inner connection between God and man. The ground of the soul and the ground of God are in reality one ground. Author argues that the term "Ground" for Meister Eckhart, refers to the uncreated and eternal in the soul, which is also called the divine spark. In this detachment and in this Ground, the birth of God takes place, the *unio mystica*, which denotes the divinisation of the human being. Meister Eckhart describes the path into this mystical unio as a path of detachment and abandonment or cutting off. Finally, Eckhart's famous poem *Granum Sinapis* (mustard seed) is presented as a poetic summary of his mysticism of union with the highest reality of God.

Роланд Піч

Майстер Екгарт: принципи його містики й метафізики

У статті аналізується Екгартова містика душевної основи як внутрішній зв'язок між Богом і людиною. Основу душі й основу Бога Майстер Екгарт вважає єдиною основою. Автор стверджує, що поняття основи означає для Екгарта нестворене й вічне в душі, яке також описується як божественна іскра. У «відпущенні» й у цій основі відбувається народження Бога, містичне єднання (*unio mystica*), яке означає обоження людини. Шлях до цього містичного єднання Майстер Екгарт описує як шлях відпущення й залишення або відгородження, позбавлення зв'язку зі собою, світом і навіть із Богом. Наприкінці подається відомий вірш Екгарта «Гірчичне зерно про найвеличнішу божественність, простою мовою» [*Granum Sinapis* (*Senfkor*n)] як поетичне узагальнення його містики про поєднання з найвищою божественною дійсністю.

Roland Pietsch, Dr. theol., Professor of Philosophy, Ukrainian Free University (Munich).

Роланд Піч, доктор теології, професор філософії Українського Вільного Університету (Мюнхен).

e-mail: roland.pietsch@t-online.de
